

Täysistunto

Torstai 5.12.2024 klo 16.03—19.17

8. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikoslain 2 c luvun 5 §:n ja henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 64/2024 vp

Valiokunnan mietintö LaVM 11/2024 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 8. asia. Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö LaVM 11/2024 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. — Yleiskeskustelu alkaa. Edustaja Eerola, valiokunnan puheenjohtaja, esittelypuheenvuoro, olkaa hyvä.

Keskustelu

18.29 **Juho Eerola ps** (esittelypuheenvuoro): Kiitoksia, arvoisa rouva puhemies! Oli mielenkiintoista seurata tuota edellistä keskustelua. Olen itse aikanaan 12 vuotta tehnyt ihan käytännössä tuota kotouttamistyötä, ja olisi ehkä muutama sana siihenkin keskusteluun ollut, [Piritta Rantasen välihuuto] mutta en suotta halunnut pitkittää kohta alkavaa sosiaali- ja terveysvaliokunnan kokousta vaan sen sijaan odotin tätä kohtaa, kun pääsen esittelemään lakivaliokunnan mietinnön, joka, tämäkään, ei ollut yksimielinen.

Tässä esityksessä on kyse ehdonalaista vapauttamista koskevan sääntelyn ankaroitamisesta. Nykyisin voimassa olevassa sääntelyssä lähtökohtana on, että vanki päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan kaksi kolmasosaa. Vanki, joka rikosta edeltäneiden viiden vuoden aikana ei ole suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa, päästetään kuitenkin ehdonalaiseen vapauteen, kun tästä rangaistuksesta on suoritettu puolet. Alle 21-vuotiaana rikoksensa tehnyt vanki puolestaan päästetään lähtökohtaisesti ehdonalaiseen vapauteen, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan puolet tai yhden kolmasosan, jos hän ei ole rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa.

Nyt käsiteltävässä hallituksen esityksessä lainsäädäntöä ankaroitetaan sillä viisiin, että ainoastaan ensimmäistä kertaa vankeusrangaistusta suorittava vanki voi vapautua suoritettuaan lyhyemmän määräosan rangaistuksestaan eikä tuomitun niin sanottu ensikertalaisuus siten enää palaudu tietyn rikoksettoman ajan jälkeen. Tämä merkitsee käytännössä sitä, että rikoksettoman ajan merkitys ensimmäisen rangaistuksen suorittamisen jälkeen poistuu.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi, että lakiin henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa lisätään uusi pykälä, joka mahdollistaa sen, että ehdonalaisen vapauttamisen ajankohdan määrittämisessä välttämättömät tiedot ovat Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehillä nykyistä pidemmän ajan saatavilla tämän rangaistusajan mittaamiseksi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2024 vp

Esitys perustuu tietenkin hallitusohjelmakirjaukseen, jonka mukaan ehdonalaista vapauttamista koskevia säännöksiä muutetaan sillä tavoin, että henkilö voi olla ensikertalainen vain yhden kerran. Ehdotettua ratkaisua perustellaan esityksessä muun muassa järjestelmän selkeyden, ymmärrettävyyden ja oikeudenmukaisuuden näkökulmasta, ja nyt kun sanon ”oikeudenmukaisuus”, niin tässä lähinnä ajatellaan ehkä rikoksen uhrien ja omaisten oikeudenmukaisuuden kokemusta, sillä rikosoikeudellisen järjestelmän lähtökohtana on rangaistusten asteittainen ankaroittaminen.

Ehdonalaisessa vapautumisessa on kyse vankilassa suoritettavan rangaistuksen tosiasiallisen pituuden määräytymisestä, ja rikosten uusimisen tulee esityksen mukaan vaikuttaa nykyistä johdonmukaisemmin myös vankilassa suoritettavaan aikaan.

Arvoisa rouva puhemies! Mietinnössään lakivaliokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä eräin huomioon ja myös muutosehdotuksin. Valiokunnan ehdottamat muutokset koskevat kakkoslakiehdotusta eli tätä henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annettua lakia, ja ne liittyvät vankia koskevien tietojen saamisessa hyödynnettävän hakemiston käyttötarkoituksen täsmällisempään määrittelyyn sekä sääntelyyn, jolla sitten mahdollistetaan se, että hakemistossa olevat tiedot ovat myös tuomioistuimen käytettävissä sen harkitessa vangitsemisen tai vangittuna pitämisen edellytyksiä.

Tämä mietintö, kuten totesin, sisältää vastalauseen, ja siitä kuulemme kenties seuraavaksi. — Kiitokset.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Gebhard.

18.34 Elisa Gebhard sd: Arvoisa puhemies! Jos perussuomalaiset saisivat yksin päättää, Suomessa sovellettaisiin varmaankin Hammurabin laista tai vanhasta testamentista tuttua rikosoikeuden periaatetta: silmä silmästä, hammas hampaasta. Onneksi modernit oikeusjärjestelmät ovat hieman kehittyneet ja ihmiset ovat päätyneet siihen lopputulokseen, etteivät yli 1 700 vuotta ennen ajanlaskun alkua voimassa olleet hyvin ankarat rikosoikeudelliset järjestelmät ole mitenkään parhaimpia tai toimivimpia. [Juho Eerola: En minä nyt ihan niin konservatiivinen ole!]

Tämä kyseinen esitys on osoitus siitä, että perussuomalaiset haluavat koventaa rangaistuksia ainoastaan osoittaakseen omille kannattajilleen, että he ovat hallituksessa tekemässä jotain muutakin kuin leikkaamassa pienituloisilta ja heikentämässä työntekijöiden oikeuksia. Tässä esityksessä ei ole esimerkiksi kyse rikollisuuden ennaltaehkäisystä, sen hallitus myöntää itsekkin esityksessään, sillä ennaltaehkäisy ei ole tässä tavoitteena. Tämä on ideologista ja populistista kriminaalipolitiikkaa. Tämä esitys perustuu täysin siihen perussuomalaisten harhaanjohtavaan väitteeseen, että nykyisessä järjestelmässämme tämä ensikertalaisuus olisi jotenkin olennainen termi. Eihän meidän ehdonalaista vapautumista koskevassa lainsäädännössämme nykyisinkään edes käytetä tällaista ”ensikertalainen”-käsitettä. Kyse on siitä, minkä ajan henkilön aikaisempi tuomio vaikuttaa vielä tulevaisuuteen. Kaikki ovat varmaankin samaa mieltä siitä, että toistuva rikollisuus saa ja sen pitääkin vaikuttaa ihmisen kohteluun rangaistusta ankaroittavasti, mutta se ei tarkoita, että yhden vankeustuomion pitäisi hamaan tappiin asti jättää ihmiseen ikuinen leima. Perussuomalaiset, teiltä en odota muuta. Mutta kokoomuslaisilta, jotka valitettavasti eivät tässä salissa tällä hetkellä ole paikalla, haluaisin kyllä kysyä, mikäli kokoomuslaisia täällä olisi, miksi he antavat tämän tapahtua.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2024 vp

Tämä esitys hylkää vuodesta 1944 asti lainsäädännössämme vakiintuneen järjestelmän. Jatkossa rikoksettomalla ajalla ei ole enää merkitystä siinä, miten ihmistä kohdellaan ehdonalaisten vapautumisen järjestelmässä. Vielä silloin, kun Antti Häkkänen oli oikeusministeri, kaikki lakivaliokunnassa edustetut puolueet olivat yksimielisesti sitä mieltä, että henkilöt, jotka edellisen vankilasta vapautumisen jälkeen eivät ole pitkään aikaan syyllistyneet ehdottomaan vankeusrangaistukseen johtavaan rikokseen, tulisi vapauttaa ehdonalaista heidän suoritettuaan lyhyemmän ajan rangaistuksestaan. Ja nyt tästä periaatteesta luovutaan. Mitä se käytännössä tarkoittaa? Se tarkoittaa sitä, että edellinen vankeusrangaistus vaikuttaa ikuisesti siihen, kuinka nopeasti henkilö voi vapautua. Ei ole väliä, onko rikokseen syyllistynyt kerran, 20 vuotta aiemmin vai toistuvasti. Yksi vankeustuomio jättää ihmiseen ikuisen leiman.

Ei hallituksen olisi ollut pakko tehdä tästä järjestelmästä näin epäjohtonmukaista. Ei hallituksen olisi ollut pakko jättää valtaosaa asiantuntijalausunnoista huomioimatta. Te olisitte voineet kiristää, siis ankaroittaa, ehdonalaisten vapautumisen järjestelmää myös täysin loogisesti, esimerkiksi pidentämällä sitä aikaa, jonka osalta aikaisempi rikos vaikuttaa ihmisen kohteluun. Jos haluatte ankaroittaa rangaistuksia ideologisista syistä, siihen on käytännössä järkevämpiäkin keinoja kuin tämä esitys, mutta sen sijaan te päätätte romuttaa koko suomalaisen ehdonalaisten vapautumisen järjestelmän. Tämä on täysin epäoikeudenmukainen ja mekaaninen uudistus. Se johtaa erityisesti sellaisten ihmisten osalta, joilla kahden rikoksen välillä on pitkä aika, tilanteisiin, että heitä kohdellaan samalla tavalla kuin toistuvasti ja jatkuvasti rikokseen syyllistyneitä henkilöitä.

Te ette tee tätä myöskään minkään ongelman korjaamiseksi. En ole saanut vielä tähänkään mennessä vastausta kysymykseen, mikä on se kriminaalipoliittinen ongelma, jota hallitus tällä yrittää korjata. Tällä ei vähennetä rikollisuutta, eikä se ole edes esityksen tarkoitus. Tämä on perussuomalaisten vaalipoliittinen temppu, eikä tällä ole mitään tekemistä toimivan kriminaalipolitiikan kanssa.

Tulemme esittämään tämän esityksen hylkäämistä.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Rasinkangas.

18.39 Merja Rasinkangas ps: Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esityksessä eduskunnalle laeiksi rikoslain 2 c luvun 5 §:n ja henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain muuttamisesta esitetään, että rikoksesta vankeuteen tuomittua voidaan käsitellä ensikertalaisena vain yhden kerran. Esityksessä on kyse ehdonalaista vapauttamista koskevan sääntelyn ankaroittamisesta.

Voimassa olevassa sääntelyssä lähtökohtana on, että määräaikaista vankeusrangaistusta suorittava vanki päästetään ehdonalaiseen vapauteen eli suorittamaan loppuosan rangaistuksesta vapaudessa, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan kaksi kolmasosaa. Vanki, joka rikoksista edeltäneiden viiden vuoden aikana ei ole suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa, päästetään kuitenkin ehdonalaiseen vapauteen, kun rangaistuksesta on suoritettu puolet. Alle 21-vuotiaana rikoksensa tehnyt vanki puolestaan päästetään lähtökohtaisesti ehdonalaiseen vapauteen, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan puolet tai yhden kolmasosan, jos hän ei ole rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa.

Hallituksen esittämä muutos ensikertalaisuuteen liittyen on oikeansuuntainen, koska nykyinen laki antaa liikaa anteeksi rikoksenuusijoille. Kiitos tästä hallitukselle. Yleiseen oi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2024 vp

keustajuun ei mene, että törkeästä rikoksesta vankeusrangaistukseen määrätty henkilö pääsee vankilasta ehdolliseen vapauteen, vaikka hänellä olisi pitkä rikoshistoria takanaan mutta edellisestä vankeustuomiosta olisi ehtinyt kulua 3—5 vuotta aikaa, ja vieläpä niin, että kun edellisestä vankeusrangaistuksesta on kulunut riittävän pitkä aika, niin henkilö katsotaan uudestaan ensikertalaiseksi rikoksen polulla ja hän pääsee jälleen ehdonalaaniseen vapauteen määrääjän istuttuaan. Tämä on sitä paljon puhuttua vankilamatematiikkaa.

Onneksi hallitus on nyt esittämässä, että rikoksentekijä voi olla ensikertalainen vain yhden ainoan kerran. Tämä muutos tulee toki lisäämään vankimäärää ainakin aluksi, mutta kun niin sanotut ammatti- ja taparikolliset ovat poissa vankilan muurien sisällä, niin vankilatuomioon johtavat rikoksetkin tulevat jossain vaiheessa vähenemään. Lisäksi muutoksella voi olla myös ennalta estävää vaikutusta ainakin yksittäisiin rikoksiin syyllistyneille tekijöille.

Arvoisa puhemies! On totta, että vankiloiden seinät pullistelevat jo tälläkin hetkellä ja useissa vankiloissa on ylipaikoillakin vankeja. Vankilapaikkoja tarvitaan tulevaisuudessa lisää, tai ainakaan nyt käytössä olevia vankiloita ei tulisi lopettaa uusien valmistuvien vankiloiden myötä. Hallituksen esitys on vankimäärän kasvusta huolimatta hyvä, koska se lisää myös kansalaistemme turvallisuutta. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Savio.

18.42 Sami Savio ps: Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen esittämä lakimuutos on erittäin kannatettava sekä normaalin arkijärjen että perussuomalaisten tavoitteiden näkökulmasta ja niiden mukainen. Tämä esitys noudattaa myös hallituksen yleistä linjaa vakavasta ja tiukasta suhtautumisesta rikollisuuteen, ja kyseessä on myös yleinen pohjoismainen käytäntö.

Arvoisa puhemies! Jatkossa siis ainoastaan aidosti ensimmäistä kertaa vankeusrangaistusta suorittava vanki voisi vapautua suorittettuaan rangaistuksestaan tavanomaista kahta kolmasosaa lyhyemmän määrän eli puolet rangaistuksen kestosta. Ensikertalaisuus ei siten enää palautuisi tietyn rikoksettoman ajan jälkeen, kuten nykyään on asian laita. Tällä hetkellä ja tähän mennessä ensikertalaisuussäännöstä on sovellettu, jos edeltäneestä vankeusrangaistuksesta on kulunut yli viisi vuotta. Nuoria rikoksentekijöitä koskevat säännökset ehdonalaaniseen vapauteen pääsemisestä ovat tältä osin lievempiä.

Arvoisa puhemies! Kuten tässä mietinnössä todetaan, rikosoikeusjärjestelmän yhtenä perusajatuksena on yleisesti se, että toistuvasti rikoksiin syyllistyvän henkilön saamat rangaistukset ankaroituvat asteittain, ja se on oikea periaate. Perussuomalaisten linja on jo vuosien ajan ollut se, että rikoksista, erityisesti seksuaali- ja väkivaltarikoksista, annettavia tuomioita on kiristettävä, ja samoin se, että ehdonalaaniseen vapauttamisen ehtoja on tiukennettava nykyisestä.

Arvoisa puhemies! Tämä lakiehdotus tähtää juuri näihin tavoitteisiin, ja se on siltä osin ja kaikilta osin erittäin kannatettava.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Hamari.

18.44 Lotta Hamari sd: Arvoisa rouva puhemies! Tässä esityksessä esitetään merkittävää muutosta Suomen rikosoikeudelliseen järjestelmään. Sen mukaan aikaisemmat vankeusrangaistukset eivät enää saisi vaikuttaa ehdonalaaniseen vapauttamisen arviointiin. Olen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2024 vp

ymmärtänyt, että asiantuntijakuulemisenkin perusteella on jäänyt epäselväksi, mihin ongelmaan hallituksen esittämällä muutoksella halutaan ratkaisua.

Suomessa on pitkään ollut käytössä järjestelmä, jossa rikosten toistuvuudella on ollut vaikutusta vankeusrangaistuksen mittaan ja ehdonalaiseen vapautumiseen. Tämä periaate on ollut vakiintunut, mutta tällä esityksellä tehdään perustavanlaatuisia muutoksia ilman riittävää vaihtoehtojen arviointia.

Lakivaliokunta on jo aiemmin huomauttanut, että rikoksettomien aikojen huomioiminen on tärkeä osa oikeudenmukaista järjestelmää ja kannustaisi rikoksettomuuteen, mutta nyt tämä asia siis sivuutetaan. Hallituksen esityksen lähestymistapa, jossa kaikki aikaisemmat vankeusrangaistukset vaikuttavat ehdonalaiseen vapautumiseen, johtaa helposti kohututtomiin tilanteisiin.

Asiantuntijalausunnat ovat myös olleet kriittisiä tälle esitykselle. Useat asiantuntijat ovat tuoneet esille, että esityksessä käytetyt termit ovat epätarkkoja ja ettei esitystä ole riittävästi pohdittu erityisesti sen mahdollisten kustannusvaikutusten ja kansainvälisten käytäntöjen valossa. Lisäksi on huolestuttavaa, ettei esityksen taakse ole riittävästi tutkimustietoa.

Hallituksen olisi harkittava, ovatko ehdotetut muutokset todella tarpeellisia ja mitä kustannuksia niistä syntyy. Jos rikosoikeudellista linjaa halutaan kiristää, tulee se tehdä oikeudenmukaisesti ja kohdennetusti.

Yhdyn siis tähän meidän lakivaliokuntaryhmämme kantaan, että ehdotukset tulisi hylätä.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Rantanen.

18.46 Piritta Rantanen sd: Arvoisa rouva puhemies! Jotenkin olen ajatellut aina niin, että nuorissa on kuitenkin se tulevaisuus, ja nimenomaan niin, että virheidenkin jälkeen sen tulevaisuuden täytyy olla turvattu. Omassa puheenvuorossani otan kantaa nyt vain nimenomaan siihen nuorten oikeudenmukaiseen kohteluun tämän lain myötä.

Niin kuin tässä on kuultu, esityksellä on vaikutuksia näiden alle 21-vuotiaiden nuorten asemaan. Vankilaympäristö on nuorille erityisen haitallinen, ja sen voidaan jopa epäillä lisäävän rikosten uusimisriskiä. Tämä johtuu esimerkiksi siitä, että monet nuoret vangit tutustuvat vankilassaoloaikanaan tietenkin muihin rikollisiin ja rikollisesti oirehtiviin nuoriin. Eikö meidän pitäisi tehdä toimia juuri sen eteen, etteivät nuoret ajaudu tälle rikolliselle polulle toistuvasti? Niin kansainvälisesti kuin kansallisestikin olemme aiemmin omaksuneet sellaisen periaatteen, että nuorten osalta vankeusrangaistus ei useimmiten ole paras tai tarkoituksenmukainen keino puuttua rikollisuuteen vaan ehdottoman vankeusrangaistuksen käyttämisen tulee olla viimesijainen vaihtoehto.

Tähän periaatteeseen liittyy myös aiemman hallituksen, Sipilän hallituksen, esitys, jossa ratkaisu tehtiin nimenomaan niin, että järjestelmän ankaroittamisesta huolimatta alle 21-vuotiaisiin rikoksentekijöihin päätettiin soveltaa lievempää sääntelyä. Tällöinkin asiantuntijavalioikunta totesi yksimielisessä mietinnössään esimerkiksi, että mikäli nuorena rikoksen tehnyt henkilö kuitenkin tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen, niin vankilassaoloaika on syrjäytymisen ja sen laitostierteen ehkäisemiseksi pyrittävä rajoittamaan niin lyhyeksi kuin se rangaistusjärjestelmän yleisen hyväksyttävyyden kannalta suinkin on mahdollista. Ja samassa yhteydessä silloin asiantuntijavalioikunta kiinnitti huomiota siihen, että perustuslakivaliokunta oli jo aiemmin pitänyt ongelmallisena hallituksen esitys-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2024 vp

tä, jolla olisi ankaroitettu nuorten rikoksentekijöiden pääsyä tähän ehdonalaiseen vapauteen.

Tässä aiemmissa puheenvuoroissa otettiin kantaa myös vankiloiden tilanteeseen ja siihen, kuinka ruuhkautuneita ne ovat. Tässä pohdittiin sitä, että jos pitkän linjan rikolliset ovat pidempään siellä kiven sisällä, niin tämä tulee pitkällä aikavälillä vähentämään vankien määrää. Olisi kyllä mielenkiintoista tietää, mihinkähän asiantuntijaan tai mihinkä tutkimukseen tällainen ajatus perustuu. Jos todella näin on, niin silloinhan on hienoa, että näin tehdään. Mutta ehkä tässä on yksi hieno keino myös siirtää sitä keskustelua mieleisempiin aiheisiin, että emme muistaisi niitä leikkauksia ja työelämäheikennyksiä, joita tämä hallitus on tehnyt ja [Puhemies koputtaa] joilla valitettavasti voi olla myös nimenomaan rikoksiakin edistävää vaikutusta.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Gebhard.

18.49 Elisa Gebhard sd: Arvoisa puhemies! En ole vieläkään hallituspuolueilta saanut vastausta kysymyksiini. Ensinnäkin, mikä on se ongelma, jota tällä esityksellä yritetään ratkoa? Toiseksi, miksi ette ankaroitaneet tätä järjestelmää esimerkiksi pidentämällä sitä aikaa, jonka osalta aiempi vankilatuomio vaikuttaa ehdonalaiseen vapautumiseen tulevaisuudessa? Useinhan rikoksen uusiminen tapahtuu varsin pian vankilasta vapautumisen jälkeen. On hyvin harvinaista, että esimerkiksi kymmenen vuoden kuluttua henkilö syyllistyi uuteen rikokseen. Jos perussuomalaiset kerran haluavat torjua väkivaltarikoksia, kuten täällä todettiin, miksi ette sitten torju niitä? Ei ole kuitenkaan mitään todisteita, ei asiantuntijoiden tukea, että tällä esityksellä tähän tavoitteeseen päästäisiin. [Juho Eerolan välihuuto]

Ja sitten palaan vielä kokoomukseen, koska ehkä kuulemme kohta kokoomuksen kannan tähän asiaan. Vielä silloin kun Antti Häkkänen oli oikeusministeri — siitä ei ole kovin kauan aikaa — kaikki lakivaliokunnassa edustetut puolueet olivat täysin yksimielisesti sitä mieltä, että henkilöt, jotka edellisen vankilasta vapautumisen jälkeen eivät pitkään aikaan ole syyllistyneet ehdottomaan vankeusrangaistukseen johtavaan rikokseen, tulee vapauttaa ehdonalaisesti heidän suoritettuaan lyhyemmän ajan rangaistuksestaan. Kokoomus, mikä käänsi kelkkanne täysin tästä Antti Häkkäsen oikeusministeriajan kannasta? [Juho Eerola: Siellä on uusia kokoomuslaisia!]

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Zyskowicz.

18.51 Ben Zyskowicz kok: Arvoisa rouva puhemies! Tämän esityksen ydinsisältöhän on se, että rikollinen voi olla ensikertalainen vankilassa vain kerran. Kun ensikertalainen istuu tuomiotaan, niin hänethän vapautetaan ehdonalaiseen vapauteen jo sen jälkeen, kun hän on istunut puolet. Kun uusija on vankilassa, niin hän joutuu istumaan kaksi kolmasosaa tuomiostaan ennen kuin hänet vapautetaan ehdonalaiseen vankeuteen. Tämän uudistuksen idea on se, että rosvo, joka joutuu vankilaan, voi olla ensikertalainen vain kerran.

Kun tämä esitys tuli tänne eduskuntaan, kuvittelin, että täältä eduskunnasta löytyisi yksituomainen tuki tälle esitykselle. Onhan se aivan järkeenkäypää, että kun vankilassa istunut rikollinen tekee uuden rikoksen, josta hän saa ehdottoman vankeustuomion, niin hän ei enää silloin ole ensikertalainen, vaan hän on rikoksenuusija. Tämän vuoksi sinisilmäisesti kuvittelin — ja olen pitänyt ja pidän edelleenkin demareita aika lailla tolkun ihmisinä nais-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2024 vp

sä monissa asioissa — että eduskunta yksimielisesti toteaa, että ensikertalainen voi olla vain kerran, [Elisa Gebhard: Vastoin asiantuntijoiden kantoja?] ja tekee sen mukaisen lain hallituksen esityksen pohjalta.

Olen aika hämmästynyt siitä, että sosiaalidemokraatit [Elisa Gebhard: Ja rikosoikeuden asiantuntijat!] esittävät koko esityksen hylkäämistä. — Edustaja Gebhardin välihuudon johdosta pitää sanoa, että siitä en ole yllättynyt, että rikosoikeuden asiantuntijat esittävät tätä hylättäväksi, koska hehän ovat aina olleet tällaisen liberaalimman, rosvoa paremmin ymmärtävän kriminaalipolitiikan kannattajia. — Myöskään siitä en ole yllättynyt, että Suomen kaksi vasemmistolaisinta puoluetta, eli vasemmistoliitto ja vihreät, ovat tätä lakia hylkäämässä, mutta että sosiaalidemokraatit, toisin kuin heidän äänestäjensä, luullakseni, ajavat täällä nyt tämän lakiesityksen hylkäämistä, vaikka tämä on järkeenkäypä laki, että ensikertalainen vanki ja rikollinen, joka saa ehdottoman tuomion, voit olla vain kerran. Se on hyvin järkeenkäypää.

Kun edustaja Gebhard kysyi, mikä tässä on se ongelma, jota tällä lailla korjataan, niin ongelma on juuri se, että rikoksenuusija, joka on tehnyt törkeän rikoksen, josta tulee ehdoton vankeusrangaistus, voikin olla sitten ensikertalainen, mikä lyhentää hänen tuomiotaan, vaikka hän siis tosiasiassa on rikoksenuusija. Tämä lakiesitys korjaa tämän epäkohdan, ja hyvä niin.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Viitala.

18.54 Juha Viitala sd: Arvoisa rouva puhemies! Kuuntelin tätä keskustelua tuolla työhuoneessa, ja tässä keskustelussa on mielestäni tuotu hyvin esiin tätä problematiikkaa, mitä tämä laki pitää sisällään. Eli vaikka näin äkkiseltään vaikuttaa hyvin yksinkertaiselta tämä asia, niin kyllä se sisältää hyvin monia eri ulottuvuuksia. Eikä tässä varmastikaan ole siitä kyse, että olisimme enemmän rosvoja ymmärtäviä kuin joku toinen puolue, ei varmaan ole siitä kyse, vaan aika pitkälti siitä, että tosiaan asiantuntijalausunnoissa iso osa oli hyvin kriittisiä tätä asiaa kohtaan, tai ei välttämättä asiaa kohtaan, vaan tätä ratkaisua. Ja siihen, mikä on se ongelma, se juurisyy, mitä me pyritään ratkaisemaan, löytyy ihan toisenlaisia lääkkeitä kuin tämä lakiesitys. Tällä lailla tosiaan niihin juurisyihin ei päästä juurikaan puuttumaan.

Ja sitten, jos miettii vielä tätä näkökantaa, että vankilat ovat nyt jo yliasutettuja, niin se ei nyt tietenkään saa olla se syy, että sen vuoksi tehdään kiristynyttä lainsäädäntöä, mutta tuleehan se vaikeuttamaan sitten tätä meidän vankeinhoidon ketjua kokonaisuudessaan. Eli tähän vielä, kun otetaan se näkökanta, että kuntouttavaa toimintaa ollaan leikkaamassa, niin meillä palautuu yhä vaikeammassa tai heikommassa tilanteessa olevia vankeja yhteiskuntaan, ja itse asiassa tämä ongelma skaalautuu tässä tämän lain myötä, eli tämä vankiloiden yliasutus. Eli se on kyllä sellainen seikka, mikä myös pitää ottaa huomioon.

Jos verrataan vaikka henkilöä, joka 18-vuotiaana tekee rikoksen ja sitten seuraavan rikoksen 30 vuoden päästä viisikymppisenä, niin häntä verrataan ja suhteutetaan aivan samalla tavalla kuin olisi joku jatkuva rikoksen uusija, ja kyllä tämä ei ainakaan kannusta siihen rikoksettomaan elämään, että jos tietää, että jos elän sillä tavalla, että en rikoksiin päädy, niin siinä ei kuitenkaan tämä ensikertalaisuus tule enää vaikuttamaan. Tämä kannustavuus tässä myös kyllä mielestäni kärsii. Tällainen näkökanta tähän vielä. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Hamari.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2024 vp

18.57 **Lotta Hamari sd:** Arvoisa rouva puhemies! Olen toki sitä mieltä, että tarvitsemme ehdottomasti kovia keinoja mutta myös pehmeitä keinoja. Tosiaan, ehkä tässä edustaja Gebhardia tavallaan ihmetyttää tämä kokoomuksen kannanmuutos tähän asiaan.

Erityisesti asiantuntijalausunnoissa on noussut esiin merkittäviä ongelmia esityksen taustalla olevista periaatteista ja sen mekaanisesta lähestymistavasta. On syytä pohtia, onko tämä muutos todella tarpeellinen ja oikeudenmukainen ja voiko hallitus esittää parempia vaihtoehtoja tälle esitykselle.

Suomessa ehdonalaiseen vapautumiseen on perinteisesti suhtauduttu tapauskohtaisesti. Rikoksettomien aikojen huomioiminen on ollut keskeinen osa arviointikriteerejä. Tämä on tärkeää, sillä vankeusrangaistuksen jälkeen pitkäaikaisesti rikoksettomana pysynyt henkilö ansaitsee mahdollisuuden palata yhteiskuntaan ilman kohtuuttomia rangaistuksia. Tämä esitys sivuuttaa tämän periaatteen. Tämä ei ainoastaan heikentäisi yksilön oikeusturvaa, vaan se myös rikkoo Suomen oikeusjärjestelmän pitkän perinteen, jossa rikoksenteikijän aikaisempi käytös on ollut merkittävä tekijä vapautumista arvioitaessa.

On myös tärkeää huomata, kuten myös aikaisemmassa puheenvuorossani sanoin, että tällä esityksellä ei ole tuekseen riittävästi tutkimustietoa tai kansainvälisiä vertailuja.

Kritiikkiä on tullut myös esityksessä käytetyn terminologian epäselvyydestä. Esimerkiksi termi ”ensikertalaisuus” on oikeudellisessa kontekstissa ongelmallinen ja voi johtaa virheellisiin tulkintoihin. Näissä lausunnoissa on ymmärtääkseni korostettu nuorten rikoksenteikijöiden kohdalla sitä, että vankeus ei aina ole paras ratkaisu. Vankilaympäristö voi olla nuorille erityisen haitallinen ja jopa lisätä rikosten uusimisen riskiä. Siksi on tärkeää, että nuorten kohdalla pyritään etsimään vaihtoehtoisia ratkaisuja, jotka tukevat heidän sopeutumistaan yhteiskuntaan.

Esityksessä ei myöskään ole riittävästi arvioitu sen mahdollisia taloudellisia vaikutuksia, eli olisi mukava kuulla myös lisää, jos hallituspuolueiden edustajat näistä osaavat meille kertoa. Lausuntojen mukaan muutokset saattavat lisätä vankimäärää, mikä puolestaan kasvattaisi vankien hoitokustannuksia. Ja jos nyt oikein muistan, niin oikeusasiamiehen kertomuksessa puututtiin myöskin juuri tähän vankienhoidon resursseihin. Siellä meillä on henkilökuntaa, joka tekee hyvää työtä, mutta myöskin heidän työhyvinvointiinsa tulisi kiinnittää huomiota. Varmasti sinne Rikosseuraamuslaitokseen tarvitaan enemmän resursseja. On tärkeää, että lainsäädäntöä valmisteltaessa otetaan huomioon asiantuntijalausunnot ja etsitään tasapainoisempia ratkaisuja.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Gebhard.

19.00 **Elisa Gebhard sd:** Arvoisa puhemies! Kaikki ovat varmaankin sitä mieltä, että aiempi vankilatuomio saa vaikuttaa henkilön kohteluun tulevaisuudessa ja sen täytyykin vaikuttaa. Mutta se on itse asiassa aika eri asia kuin se, mistä juuri tässä esityksessä on kyse. Kyse on siitä, että aikaisemmin rikoksettoman ajan pituus on vaikuttanut siihen, miten henkilöä kohdellaan ehdonalaisten vapautumisen järjestelmässä. Nyt tästä periaatteesta luovutaan, mikä käytännössä tarkoittaa, että edellinen vankeusrangaistus vaikuttaa ikuisesti siihen, kuinka nopeasti henkilö voi vapautua ehdonalaiseen. Ei ole väliä, onko rikokseen syyllistynyt kerran 20 tai 30 vuotta aikaisemmin vai jatkuvasti, toistuvasti. Näitä henkilöitä kohdellaan täysin samalla tavalla. Yksi vankeustuomio jättää näin ollen ihmiseen ikuisen leiman, ja häntä kohdellaan samalla tavalla kuin toistuvasti rikoksiin syyllistyviä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2024 vp

Hallitus ei ole millään tavalla osoittanut tutkimustietoa sen tueksi, että tämä olisi laajasti ihmisten mielestä oikeudenmukainen uudistus, vaikka sellainen väite täällä on esitetty kylä monta kertaa. Mitään tutkimustietoa tämän tueksi ei esitetä. Tämä esitys ei myöskään torju tai ennaltaehkäise rikollisuutta, eikä sitä hallituksen esityksessä edes väitetä.

Tämä esitys perustuu populistiseen heittoon siitä, että ensikertalainen täytyy voida olla vain kerran. Termiä ”ensikertalaisuus” ei kuitenkaan edes nykyisin käytetä tässä laissa.

Ja edelleen: Vuonna 2018 kokoomus oli täysin päinvastaista mieltä Antti Häkkäsen ollessa oikeusministeri. Nyt perussuomalaiset taitaa kuitenkin määrätä tahdin tämän osalta.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Hamari.

19.02 **Lotta Hamari sd:** Arvoisa rouva puhemies! Unohdin äskeisessä puheenvuorossani vielä sanoa, että hallituksen tulisi siis harkita tarkemmin, voisiko rikosoikeudellisia muutoksia tehdä kohdennetummin esimerkiksi väkivalta- ja seksuaalirikoksiin syyllistyneitä henkilöitä koskien. Ja kuten aikaisemmin mainitsin, tosiaan näissä asiantuntijalausunnoissa on mainittu nuorten rikoksentekijöiden kohtelusta, ja myöskin siitä olisin huolissani, koska tosiaan vankilaympäristössä saattaa sitten tapahtua myöskin jengiytymistä ja se jopa saattaa lisätä rikosten uusimisen riskiä.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 64/2024 vp sisältyvien 1. ja 2. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.